

ΣΕΖΑΡ ΦΡΑΝΚ

Η ζωή του Σεζάρ Φράνκ δεν παρουσιάζει σημαντικά εξωτερικά και έντυπωσιακά γεγονότα. Έκώλησε από την άρχη ως το τέλος της επίφαινετικά ήρεμη χωρίς αισθηματικές θύελλες, χωρίς εξαιρετικές τιμές, χωρίς ταξίδια, χωρίς ραδιουργίες. Ο Σεζάρ Φράνκ ήταν εγκάρδια διαχυστικός στις σχέσεις του αλλά δε μιλούσε ποτέ για δι,τι άφορούσε την έσωτερική του ζωή, τις πνευματικές του άμφιβολίες, τις λαχτάρες της ψυχής του, παρά μόνο με τη μουσική του. Γι' αυτό μπορεί κανείς να πεί ότι η ιστορία του Σεζάρ Φράνκ είναι η ιστορία της μουσικής του.

Και πραγματικά, η μουσική του Σεζάρ Φράνκ είναι η πιστότερη άντανάκλαση του ψυχικού του κόσμου και γενικά ό τρόπος που άναπτύχθηκε και φανερώθηκε στον κόσμο η ξεχωριστή αυτή μουσική ιδιοφυία καθρεφτίζει την πνευματική και ήθική ποιότητα του καλλιτέχνη. Ο Σεζάρ Φράνκ ήταν ελίκρινής, άπλός, γεμάτος ταπεινοφροσύνη, σωτηπλός και ύπομονητικός στις άναζητήσεις του και γι' αυτό και η μουσική του άργησε τόσο ν' άνθισσει και βρήκε το τέλει κάλλος της μόνο όταν η ψυχή του Φράνκ έφθασε στο άληθινό μεγαλείο της και στην άγνή νόηση της ζωής.

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

Οι πρόγονοι του Σεζάρ Φράνκ ήταν αούτριακοι και ίως στην καταγωγή του αούτη χρωσάει το βάθος της μουσικής του σύλληψης, την πλαστικότητα της φράσης, που μόνο στο Μπάχ και στο Μπετόβεν θα τη βρούμε, την άκρίβεια, την επίμέλεια και γενικά την αούτηρότητα που χαρακτηρίζει τη μουσική του και όλη του τη ζωή. Παράλληλα μ' αυτά τα γνωρίσματα, ό Φράνκ κατέχει τη λατινική λεπιότητα κι' ένα συγκρατημένο πάθος. Κι' όλα αυτά μαζί κάνουν όσα η μουσική του να ξεχωρίζει και να μη μοιάζει με κανενός άλλου Γάλλου τη μουσική.

Ο πατέρας του Σεζάρ, μετά το γάμο του με Γερμανίδα, έγκαταστάθηκε στο Βέλγιο. Από τα δύο παιδιά που άποκτήσανε το πρώτο είναι ό Σεζάρ Φράνκ που ήταν γραφτό να παίξει τόσο μεγάλο ρόλο στην εξέλιξη της γαλλικής και γενικά της παγκόσμιας μουσικής. Γενήθηκε στη Λιέγη το 1822 και έκανε λαμπρές σπουδές στη Βασιλική Μουσική Σχολή της Λιέγης. Ένα χρόνο συνθέτει τα πρώτα του κομμάτια και άρχίζει μαθήματα άρμονίας και άντιότιξης. Ήταν ένα παιδάκι ταπεινό και καθόλου φιλόδοξο, που δεν έδειχνε καμιά βισούνη να φθάσει εκεί που τον προόριζε

ή εξαιρετική του φύση. Ώστόσο με την άθηση του πατέρα του άρχισε να δίνει συναυλίες πρώτα στη Λιέγη έπειτα στο Λουβαίν και στις Βρυξέλλες έμπρός στο βασιλιά. Σε ηλικία δεκατριών έτών έπηρεε τη θέση του **répétiteur** στο Ώδείο της Λιέγη αλλά σε λίγο ή οικογένεια Φράνκ φύγει για τη Γαλλία. Στο Παρίσι, ό μικρός Σεζάρ γίνεται μαθητής του **Reicha** για τη φούγα και στη αντίστοιχη και συνθέτει, ανάμεσα σ' άλλα, μία «Συμφωνία για μεγάλη όρχήστρα». Στο Ώδείο του Παρισιού γίνεται δεκτός σε ηλικία δεκαπέντε χρόνων και κερδίζει άδιάκοπα βραβεία πιάνου, φούγκας και έκκλησιαστικό όργανου.

Κι' όμως όλες αυτές ό επιτυχίες και ό διακρίσεις έρχονται σε δεύτερη μοίρα μπροστά σ' εκείνο που γίνεται με το Φράνκ στο πεδίο της μουσικής δημιουργίας. Είναι μόλις δεκαοκτώ χρόνων όταν τελειώνει το πρώτο έργο του μουσικής δραματικού, τα τρία Τρίο του για πιάνο, βιολί και βιολοντσέλλο. Τα θραυστά αυτά σε σύλληψη και ανάπτυξη θεμάτων έργα, καταπληκτικά σε ώριμότητα για την ηλικία του συνθέτη, δώσανε νέα στροφή στην ιστορία της γαλλικής μουσικής. Κι' ό Γ-διος ό Φράνκ τ' άγαπούσε τόσο, που διηκτα στον τίτλο «**Trios**» προσθέτει τις λέξεις «op. 1» ξεκινώντας όλα τα προτινικά του έργα. Άλλά ό Σεζάρ δέ βρισκει στο σπίτι του την ποθητή γαλήνη που θα έκανε την έμπνευσή του ν' αναβλύσει έλευθερα. Ό πατέρας του τον προόριζε για βιρτουόζο του πιάνου και δεν έβλεπε με καλό μάτι την έπίδοσή του στη σύνθεση μουσικής και μάλιστα άνωτερης ποιότητας. Η γέννηση του όρατόριου «Ρούθ», καθώς και ή άπόφαση του Σεζάρ να παντρευτεί έξοργίζουν περισσότερο τον πατέρα Φράνκ και ή άφέρητή πιά τυραννία του αναγκάζει τον ήμερο και ύποταγμένο ως τότε γιο να επαναστατήσει και, με την προτροπή και της μητέρας του, να φύγει από το πατρικό σπίτι με άδεια τα χέρια, χωρίς χρήματα, χωρίς πιάνο, χωρίς βιβλία. Στο καινούριο του όμως φτωχικό διαμέρισμα ήτανε άλοτερα έλευθερος να έπιδοθεί στην άγαπημένη του σύνθεση κι ένα από τα καλλίτερα έργα της έποχής έκίνησε είναι το συμφωνικό ποίημα ό «Αντίλοιποι του βουνού», έμπνευσμένο από το όμιώμο ποίημα του Ουγκώ. Όλο αυτό το χρονικό διάστημα έως το 1862, δηλαδή δεκάδι σχεδόν χρόνια, ό Φράνκ συνθέτει για τον εαυτό του, χωρίς την πρόθεση να δημοσιεύσει. Τόν περισσότερο καιρό τόν αφιέρωνε σε έπιμονες τεχνικές άναζητήσεις γιατί ήθελε να μάθει όλα τα μουσικά της τέχνες του. Ό Μπάχ και ό Μπετόβεν ήταν τα δυό Ιβανικά που ήθελε να πλησιάσει. Τόν Μπετόβεν τόν ένοιωσε πολύ κοννότερα του και φιλοδοξούσε να γίνει ό συνεχιστής της μουσικής του και το καθάρωσε γιατί πραγματικά ή μουσική του Φράνκ μπήρισε ν' άποκτήση μορφή καθαρά κλασσική αλλά ταυτόχρονα και έντονα προσωπική και έκφραστική χαρακτήρα. Άλλά ό Μπάχ ήταν πάντα για το Φράνκ το φωτεινό μετέωρο που δεν κουραζότανε ποτέ να θαυμάζει. Δέν ξεχνούσε ότι ό Μπάχ είχε φθάσει στην τσση όδοα του χάρις στην ύποταγή του στους πιο άσθητους κανόνες που τόσο του κατείχε άλλά και στη μεγαλοφυΐα του που του επέτρεπε να τούς ξεγκάει και καμιά φορά. Ό Φράνκ έλεγε σχετικά στους μαθητές του: «Ό Μπάχ παραβίαζε τόν κανόνα όταν τόν ένοχλούσε. Άλλά το έκανε συνειδητά και όχι γιατί δε μπορούσε να κάνει άλλως. Μόνο ή άπόλυτη κατοχή της τέχνης φέρνει και την άπόλυτη έλευθερία».

Ό Σεζάρ Φράνκ είχε παντρευτεί, σε ηλικία είκο-

σιέη χρόνων, με μία από τις πιο μουσικά προικισμένες μαθητρίες του, κόρη έκλεκτών ήθοποιών της Γαλλικής Κομωδίας. Ώστόσο, ποτέ δεν έγραψε μουσική για θέατρο άν και πολλές φορές τόν πορκίνησε σ' αυτό ή καινούργια του οικογένεια. Μόνο σε πολύ προχωρημένη ηλικία σύνθεσε την όπερα—μπαλέτο «**Hulda**» πάνω σ' ένα σκανδιναυικό θρόλο και την ιστορική όπερα «**Ghisélis**». Είχε διοριστεί όργανίστας τα περισσότερα χρόνια στην έκκλησία της Άγίας Κλοτίλδης στο Παρίσι και για να μπορούσε να έξασφαλισει τη συντήρηση της γυναίκας του και τών παιδιών του έδινε μαθήματα πιάνου και σολφέζ' Ιδιαιτερα και σε διάφορα σχολεία και κολλέγια. Τώρα που είχε γίνει κι' αυτός κάντορας μελετούσε και έρπυνοσε όλο και πιο βαθιά το έργο του μεγάλου κάντορα της Λειψίας, του Μπάχ, και άρχισε να συνθέτει κι' αυτός έκκλησιαστική μουσική. Συμφωνια με την παράδοση, ήταν ύποχωρημένος σάν κάντορας να συνθέτει ή μουσική που παίζόταν τις Κυριακές και τις γιορτές στην έκκλησία του.

Έγραψε μίαν «Έπίσημη Λειτουργία» για έκκλησιαστικό όργανο και όλο μπάσο, μετέτα, τροπάριο, ύμνους που τα περισσότερα δέν ξεξίδισε ποτέ, καθώς και τη γκαμάτη ώμορφιά συλλογή 59 μικρών κομμάτιων για άρμόνιο με τόν τίτλο «**L'organiste**». Άλλά το έργο που ξεχωρίζει άπ' όλα αυτά του είδους ή δημιουργία του είναι ή «**Λειτουργία για τρεις φωνές**» σσράπα, τενόρο και μπάσο με συνοδεία όργάνου, άρπας, βιολοντσέλλου και κοντραμπάσοου. Αυτό το έργο γράφτηκε ειδικά για την έκκλησία της Άγίας Κλοτίλδης και είναι πλημμυρισμένο από οράνια γαλήνη.

Μέχρι τώρα ό Φράνκ είχε πειραματιστεί πάνω σ' όλες τις μορφές της μουσικής. Είχε συνθέσει συμφωνική μουσική, μουσική δραματικού, όρατόριο, συμφωνικό ποίημα, έκκλησιαστική μουσική, κι' όμως ένιωθε ότι δέν έφτανε αυτό. Η έναλλαγή και ή γνώση όλων τών άρμονικών σχημάτων, ή τελειοποίηση της τεχνικής ή όλο και πιο πλατιά γνώση της μουσικής έκφρασης ήταν για το Φράνκ άνώφελα άν δέν κατόρθωνε ν' άνεβει και ψυχικά. Έβλεπε δηλαδή ή μουσική σάν μιά ψυχική πράξη συμπληρωμένη φυσικά από τα έκφραστικά μέσα που άνάγονται καθαρά στην τέχνη. Για να είναι λοιπόν ώραια αυτή ή πράξη, πρέπει ή έμπνευση πρό έρχεται από την ψυχή να είναι εύγενεϊκά και άνώτερη και ή έκφραση, δηλαδή ή γνώση του επαγγέλματος, να είναι τέλεια.

Άπό τη στιγμή που πεισθηκε ό Φράνκ άπόλυτα γι' αυτή την άλληθεια, άκολούθησε άκόμα πιο πιστά και πιο φανατικά το δρόμο που είχε από πολύ νέος χράξει στη ζωή του: Σάν τεχνίτης χρέος είχε να κυνηγάει άδιάκοπα την πιο ιδεώδη τελειοποίηση της έκφρασης του και σάν δημιουργός κολλιτέχνης ν' άσκεί άκούραστα την πιο άστυρη άρετή. Και όταν θά έβθανε στην άπόλυτη γνώση της ζωής, όταν ή ψυχή του θ' άποκότουσε τη τέλεια ταπεινοφορόσην, την κολωώνη, το μεγαλείο, την άνοχη, όταν θά δεχότανε άόγγυστα τόν πόνου, όταν θά σκόρπιζε γύρω της την άγάπη και θά έκρυβόσε την πίκρα και την άμφιβολία, μόνο τότε θά μπορούσε να ίσχυρισθεί ότι έβθανε στην άληθινή περιοχή του πνεύματος.

Αυτή λοιπόν ήταν ή ζωή του Σεζάρ Φράνκ όλα αυτά τα χρόνια της φαινομενικής του σιωπής. Χωρίς να παραπονιέται, ύποβαλλόταν στην πιο κουραστική δουλειά για να ζήσει την οικογένειά του τις

όπολιους ώρες τις περνούσε στη μελέτη και στη πνευματική άνοψη και προετοιμαζε, σιγά - σιγά και ήρεμα, την ψυχή του να δεχθεί την άληθη μουσική.

Σ' όλες αυτές τις προσπάθειες και τις αναζητήσεις του ο Σεζάρ Φράνκ είχε για πολύτιμο συμπαραστάτη του το εκκλησιαστικό όργανο. Αυτό το έιχε άποκαλύψει το μεγαλείο του 'Ιωάννου Σεβαστιανού Μπάχ και η πλάσιος ήχητικότητα του έβινε τροφή στη δική του μεγαλοφροσύνη. Τό χέρυ του Φράνκ ήταν τόσο ελαστικό στό ένοιωμά του πού μπορούσε να περιλάβει δώδεκα νότες χωρίς προσπάθεια. Οι πολυφωνικοί αυτοσχεδιασμοί του στό εκκλησιαστικό όργανο, μεγαλόπρεποι και έμπνευσμένοι, βυθίζαν σε έκταση τούς άκροατές με την αγνότητα της σύλληψής τους. Χρησιμοποιούσε θέματα πότε δικά του, πότε από τό Μότσαρτ, Χαίντελ, Γκλόκ, Μπετόβεν. Τίποτα δέν έχει σωθεί από τούς άτέλειωτους αυτούς αυτοσχεδιασμούς· πολλοί όμως από τούς σύγχρονους τό μουσικούς αναφέρουν ότι τίποτα δέν μπορούσε να συγκριθεί με τό βάθος και την πρωτοτυπία της μουσικής του έπινόησης. Τά ερμήματα του συγκινούσαν βαθιά γιατί ανυβόλλανε από τη φλόγα της ψυχής του και μαρτυρούσαν μιάν άπέραντη σφάρα. 'Όταν κάποτε τόν άκουσε στό Παρίσι ο Λιστ ν' αυτοσχεδιάζει, τόν άγκάλιασε αναφωνώντας: «'Ακουσα τόν 'Ιωάννη Σεβαστιανό Μπάχ!». Πραγματικά οι αυτοσχεδιασμοί του Σεζάρ Φράνκ έδειχναν τό άργό ώριμοσμά της μεγαλοφροσύνης, τά περίοματα της άεληνης αναζήτησής του, την άδιάκοπη ελιώωση της ψυχής του, με μιάν λέξη φανέρωναν όσα έκρυβε ή πολύχρονη σιωπή πού περιτόλιγε την ύπαρξή του. Τό 1862 ο Φράνκ έσπασε αυτή τη σιωπή του παρουσιάζοντας τά πρώτα ζήη κομμάτια για έκκλησιαστικό όργανο «Φαντασία», «Μεγάλο συμφωνικό κομμάτι», «Πρελούδιον, φούγκα και παραλλαγές», «Ποιμνικό», «Προσευχή», «Φινάλε». 'Ακολουθούν διάφορα κομμάτια για άρμόνιο, μικρά δράματα, καντάτες, μετέτα και ή άριστουργηματική και γεμάτη μουσικοπάθειά «'Απολύτωση». Έκτός από τά έργα του και ή διδασκαλία του Σεζάρ Φράνκ είχε άφάνταστη έπιδραση στους μουσικούς της έποχής του και στην καλλιτεχνική τους δημιουργία. 'Ο Φράνκ άγάπησε τη μουσική με τη μεγαλύτερη άνιδιοτέλεια και ήταν μεγάλη εύτυχία γι' αυτόν να κάνει και τούς άλλους να την αγαπήσουν. Δέ λυπόταν ούτε τόν καιρό του, ούτε τόν κόπο του λογάριάζεσταν ήταν να οδηγήσει ένα καινούργιο τάλαντο προς τη γνώση. Τό 1872 έπήγε την έβρα του εκκλησιαστικού όργάνου στό 'Ωδείο του Παρισιού. 'Ήταν ένας Ιβανικός δάσκαλος, γεμάτος άγάπη και κατανόηση γιά τό μαθητή του. Μαθητής του ήταν ο Duparc, ο Vincent d' Indy, ο Chausson, ο Eugéne Ysaye, ο Πιερνέ, ο Φωρέ, ο Μπρεβιέλ, ο Λεκευ, ο Maurice Emmanuel, ο Chabrier, ο Μπιζέ, ο Dukas, ο Debussy. Και δέν ώφελήθηκαν μόνο στό μουσικό πεδίο από τό δάσκαλό τους γιατί ή λοχυρή ήθική προσωπικότητά του είχε έπίδραση πάνω τους και διαμόρφωσε τό χαρακτήρα τους. Και ή στοργή πού τούς έδειχνε ο δάσκαλος ήταν τόσο βαθιά πού έκανε και τούς ίδιους να συνδεθούν άδελφικά μεταξύ τους και να λατρεύουν τόν άσούγκριτο καθοδηγητή τους άποκαλώντας τον, σάν πραγματικά παιδιά του, «*frère Franck*».

'Η μουσική, καθώς και ή ζωή του Σεζάρ Φράνκ, ήταν ελκρινής και άπυλαγγμένη από κάθε ύποκρισία και συμβατικότητα. Κάθε μουσική φράση είναι γεμάτη

νόημα και άντιστοιχεί σε ώριμένη Ιβέα ή ψυχική κατάσταση του συνθέτη. Πολύ πάλι κι' από τά λόγια του, δίδασκε ή τία ή μουσική. Πολλές φορές στό μάθημα του αυτοσχεδιασμού, άν ένας μαθητής έβρισκε δυσκολίες, τού έλεγε: «'Ελάτε στην 'Αγία Κλοτίλδη να με άκούσετε!»

Μιά τέτοια μουσική δέ μπορούσε παρά ν' άσκήσει άκατανίκητη έλξη σε κάθε πνεύμα πού διψούσε να μάθει και ν' άνεβει και, σάν άντίθετη με τά έργα και τις άντιλήψεις πολλών μουσικών της έποχής εκείνης, ήταν φυσικό να προκαλέσει τις έπικρίσεις τους και τις όξείες έπιθέσεις τους. 'Ο Φράνκ, σ' αυτές τις στιγμές, έδειχνε πώς δέν καταλάβαινε και πλήρωνε την ειρωνία πού τού άπέυθναν με τη μεγαλύτερη καλωσύνη και με τόν πιο φανερό θαυμασμό του γιά ό,τι έδειξε σάν έργα τών άντιπάλων του. Μόνη του φροντίδα ήταν ή στοργική παρακολούθηση τών μαθητών του, τό ζήτημα της πρωτοβουλίας τους γιά τό δρόμο πού θα διάλεγαν και ή μουσική του δημιουργία πού όσο περνούσε ο καιρός γινόταν πío τέλεια και πío έσωτερική.

'Η μετριοφροσύνη του ήταν άπερίοριστη και άληθινή. 'Όταν ο Λιστ πήγε στό Παρίσι γιά ν' άκούσει τη «Λειτουργία του» και τό «'Ορατόριο της 'Αγίας 'Ελισάβετ» ο Φράνκ τόν έπληρώσε όταν τελείωσε ή λειτουργία στην έκκλησία και τόν ρώτησε: «Μέ θυμάστε;» και ο Λιστ τού άποκρίθηκε: «Πώς μπορώ να ξεχάσω έκείνον πού έγραφε τά Τρίο.»

Τό 1878 ο Φράνκ σύνθεσε πάλι 3 κομμάτια για έκκλησιαστικό όργανο «Φαντασία, Κανόνιμπελ, 'Ηρωικό κομμάτι» και τό μεγάλο δράματόριο τούς «Μακαρισμούς» από τά καλύτερά του έργα πού είναι έμπνευσμένο από την έπί του 'Όρους όμιλία τού Χριστού και δέν παίχθηκε ποτέ όλόκληρο όσο ζούσε ο συνθέτης. Τό «Κουίντέττο» του πού γι' αυτό λέει ο Dukas ότι μόνο ένα βήμα απέχει από τό κουαρτέττο του Μπετόβεν, ο Φράνκ τό άφίερωσε στό *Saint-Saëns*. 'Αλλα τού έργα είναι τό «Κουαρτέττο σε ρέ μείζον», τό συμφωνικό του ποίημα ο «Καταρρέοσος Κονγής» έμπνευσμένο από μιάν γεωργική μωλλάντα, τό χωριτωμένο δράματόριο «Ρεβέκκα», τό «Πρελούδιον, χορικό και φούγκας», τό άραιότατο συμφωνικό ποίημα «Ψυχή» και οι «Συμφωνικές Παραλλαγές» γιά πιάνο και όρχήστρα, πού ο *Coriol* τις χαρακτηρίζει σάν τό πιο «φωτεινό» έργο του Σεζάρ Φράνκ. Σύνθεσε ακόμα την όραία «Σονάτα» για πιάνο και βιολι πού άφίερωσε στόν άσούγκριτο έρμηνητή και μαθητή του βιολιστή Ysaye. Στά τελευταία χρόνια της ζωής του σύνθεσε τόν «Ψαλμό ΟΛ» γιά τά έγκάλινι· τό νέου εκκλησιαστικού όργάνου στό 'Ινστιτούτο τών Τυφλών Παιδιών και τη μεγαλοπύχη «Συμφωνία σε ρέ μείζον». 'Ο Φράνκ συνιέθηκε να λέει: «'Πριν πεθάνω θα γράψω κι' έγώ χορικά σάν τό Μπάχ». Πραγματικά, τη χρονιά τού θανάτου του, σε μιάν ήσυχη έπαρχιακή πόλη όπου άναπαύεστανε κοντά σε φιλική του οικογένεια, έγραψε τό τελευταίο του έργο, τά ύπερόχα «Τρία χορικά για έκκλησιαστικό όργανο» πού δέ φανερώνουν ότώσο καρμιά ταραχή ή πικρα στό πλησίμαμα τού θανάτου, αλλά άντίθετα είναι πλημμυρισμένα από την πιο γαλήνια ώμορφιά. Ποτέ όμως δέν μπόρεσε να τ' άκούσει ο ίδιος παίζοντας τα γιατί ήταν πío πολύ άδύνατος γιά να μπόρσει ν' άνεβεί τά σκαλιά πού οδηγούσαν στό άγαπημένο του όργανο.

Την κηδεία του Σεζάρ Φράνκ πού έγινε στην 'Α-

για Κλοτίλδη παρακολούθησαν χιλιάδες κόσμου που οι λυγμοί του άκούονταν στο διαλείμματα της μουσικής. Το μνημείο του, με το άγαλμά του λαμωμένο από το **Rodin** που τον παριστάνει καθισμένο εμπρός στο εκκλησιαστικό όργανο, στήθηκε στην πλατεία της έκκλησιαστικής όπου επί ένα τρίτο σχεδόν του αιώνα ο βαρυστόχαστος αυτός μουσικός έκτελούσε χρέη όργανίστα με τόσο μεγαλοφυή τρόπο.

Πεθαίνοντας όμως ο Φράνκ άφησε πίσω του στρατιά όλόκληρη από μαθητές που τους ένωσε ή κοινή άγάπη που είχανε στο μεγάλο τους δάσκαλο. Και ο θάνατός του, άντι να τους σκορπίσει, άντιθετα άποκρυστάλλωσε το δεσμό τους, δυνάμωσε το ζήλο τους στη δουλειά τους και τους έσπρωξε στο να διαδώσουν, όσο γίνεται πιο πλατιά, το έργο του δασκάλου. Με πρωτοβουλία του **Vincenl d' Indy**, ιδρύθηκε ή περίφημη **Schola Cantorum** όπου εφοίτησαν όσοι ήθελαν να έμβασθόνουν στο όλοτελα ξεχωριστό πνεύμα του Φράνκ και να έμπνευσθούν άπ' αυτό. Κι' έτσι με τους μαθητές και με τους μαθητές των μαθητών, έξασφαλίτηκε ή συνέχιση της φρανκιστικής σχολής. Άπ' αυτό το κί-

νημα βγήκε ή νέα γαλλική σχολή που έδωσε τόσα άσύγκριτα έργα και που έπότησε τη νέα μουσική γενιά της Γαλλίας με την άγνή μουσική του Φράνκ και της έδειξε το δρόμο που έπρεπε να πάρει άποφεύγοντας τη βαγνερική μίμηση που δέν ταίριαζε καθόλου στο γαλλικό πνεύμα. Άληθινά ή μουσική κληρονομιά που άφησε ο Φράνκ είναι τεράστια. Κανένας μουσικός της έποχής του δέν έχει να παρουσιάσει έργο βασισμένο σε τόσο βαθειές κι' έπίμονες πειραματικές μελέτες αλλά και ζωντανέμένο μαζί άπό μία τόσο πηγαία και εύγενικά έμπνευση. Κι' αυτά τα δυό έξαιρετικά χαρίσματα, το πάθος και ή σοφία, συσπανήθηκαν στο Σεζάρ Φράνκ που ήταν κι' ένας ξεχωριστός άνθρωπος. Η άγαθότητά του, ή ταπεινοφροσύνη του, ή άνεκτικότητά του, ή άγνότητα της σκέψης και της ζωής του τον βοήθησαν να δώσει στην μουσική του την εύγένεια και τη μουσικόπαθη μεγαλοπρέπεια που τη χαρακτηρίζει. Ο **Debussy** γράφει σ' ένα βιβλίο του «Ο Σεζάρ Φράνκ έχει πάρει θέση άδιακόπα εύλαβική μπροστά στη μουσική. Όταν βρίσκει άντιμέτωπος μαζί της, γονατίζει ψιθυρίζοντας την πιο βαθιά άνθρώπινη προσευχή που βγήκε ως τώρα άπό ψυχή θνητού».